

bil profesor. L. 1856. se je vrnil v Peterburg in je bil tam privatni docent na univerzi. Potem je odšel v Heidelberg, kjer je ustanovil kemijski laboratorij. V to dobo spadajo njegovi prvi znanstveni spisi. L. 1863. je bil imenovan za profesorja tehnološkega zavoda v Peterburgu; v ti dobi se je pečal z različnimi tehničnimi vprašanji. Potoval je po Kavkazu ter je proučeval nafto. V tem času je izdal „Himičeskiju tehnologiju“, ki se je v kratkem izpremenila v „Tehničeskiju enciklopediju“. Od te dobe se je šele prav razvila njegova znanstvena delavnost. V l. 1868.—1870. je izdal svoje imenitno delo „Osnovy himii“, ki je prevedeno skoraj v vse evropske jezike in po katerem je zaslovelo ime Mendelějeva po celem svetu. L. 1876. je ruska vlada poslala Mendelějeva v Pensilvanijo proučevati tamošnje naftine vire in kmalu potem v Kavkaz, da bi tam po ameriškem vzgledu pripomogel k razvoju ruske naftine industrije. Leta 1890. ga je vlada poslala na Angleško in Francosko, da bi proučeval vprašanje brezdimnega strelnega prahu. Po dvehletnih študijah je Mendelějev iznašel najboljši brezdimni prah, takozvani pirokolidni strelni prah. Od l. 1893. je bil Mendelějev ravnatelj novo ustanovljenega državnega zavoda za mere in tehtnice. — Razen kemije se je umrl pečal tudi z drugimi znanstvenimi vprašanji, tako n. pr. leta 1887. je v balonu opazoval solčni mrk. Zanimal se je pa tudi za socialnopolitična vprašanja. V zadnjih letih je izdal nebroj spisov, ki v njih izraža svoje misli o raznih vprašanjih iz političnega in družabnega življenja. Leta 1905. je umrl dobitnik v priznanje zaslug za 50 letno znanstveno delovanje angleško kolajno Copleya. Omeniti je tudi treba, da je bil Mendelějev edini in prvi ruski učenjak, katerega je l. 1889. londonski kraljevski znanstveni zavod dvakrat povabil, naj predava o vprašanjih kemije. Stari pregovor „Nemo propheta in patria“ velja tudi o umrlem Mendelějevu. Na ruskem niso priznavali zaslug Mendelějevih; včasih je moral celo pretrpeti neopravičene in neutemeljene napade. Skoraj neverjetno, a vendar resnično je, da Mendelěj. v ni bil imenovan za člana ruske znanstvene akademije. Neki ruski list je napisal v Mendelějevem nekrologu: „Skončalsja D. N. Mendelějev, krása i gordost ruskoj nauki, krása i gordost nauki vsega mira, člen vsëh akademij nauk, za isključenjem toliko odnoj ruskoj akademii.“

Pobjedonoscev. 23. t. m. je umrl v Peterburgu Konstantin Petrovič Pobjedonoscev, najbolj tipični predstavitelj samodržtva in bizantinskega pravoslavja v Rusiji. Rojen v staro davni Moskvi, se je že zgodaj navzel duhá, ki je določeval celo njegovo življenje in usodo Rusije, ki je bila skoro štiri desetletja v njegovih rokah. Njegovi stariši so bili preprosti ljudje — oče je bil duhovnik — sin pa se je z lastno pridnostjo in železno vztrajnostjo povspel do najvplivnejšega mesta v ruski državi — l. 1880. je bil imenovan za nadprokuratorja pravoslavnega svetega sinoda in odtedaj je on določeval smer tudi vsej cerkveni politiki. Na dvoru Aleksandra II. in Aleksandra III. je Pobjedonoscev, prej skromni profesor civilnega prava na moskovskem vseučilišču, postal vsegamogoč. Predvsem je ta uspeh in ta moč pripisovati njegovemu izrednemu duhu, ki je bil globokoučen kakor malokateri drugi v Rusiji. Bil je mrk, hladen

in vendarle fanatičen mistik. Spisal je „Duhovno življenje“ in prevel na ruščino Tomaža Kempčana „Hojo za Kristom“. Mnogi, ki so ga poznali od bližje, pravijo, da se je bil zelo navzel modernih idej zlasti protestantskih nemških mislecev in teologov, da je pa to izkušal v sebi zatreti in vsó Rusijo obvarovati vsake najmanjše tuje, „zapadne“ misli. Odtod njegova ekstremnost. Morda je s tem nekoliko zadet njegov sila komplicirani značaj, toda izčrpan ni. Za svoje ideje se je boril strastno in dosledno. Venomer je v svojih spisih pobijal „zapadno“ svobodoljubje, nemško filozofijo, francosko brezboštvo in angleški agnosticizem. (Poznal je dobro Herberta Spencerja.) Njegovo najusodnejše delo je bila prepričitev ustave, katero je Aleksander II. kratko pred atentatom, ki je končal

RUDJER JOSIP BOŠKOVIĆ D. J.

Sloveč matematik in astronom (* 1711, † 1788).

njegovo življenje, sestavil in ki jo je hotel Aleksander III. že podpisati, da ni posegel vmes Pobjedonoscev. 1. novembra l. 1905. se je Pobjedonoscev moral umakniti iz svoje službe, kjer je dolgo vladal nad Rusijo kakor drugi car in ji prizadjal toliko gorja. Zadnje dni je 80letni starček preživel navidez v tihoti in mirno; njegovi nasprotniki — in to je vsa moderna Rusija — pa pravijo, da je do konca svojega življenja intriiral proti dumi in ustavi, katero je do dna srcá sovražil.

Petintridesetletnica umetniške delavnosti M. L. Kropivnickega. Maloruski listi so se v zadnjem času s hva-

ležnostjo spominjali petintridesetletnega delovanja Marka Lukiča Kropivnickega, ukrajinskega dramatičnega umetnika in pisatelja: Kropivnickij se je porodil 25. aprila l. 1841. v vasi Zevanivci blizu Hersona. Študiral je na kijevskem vseučilišču pravo, ker je oče želel, da postane njegov sin ruski uradnik. A umetniška duša mladega Kropivnickega se ni zadovoljila s suhoparnim uradniškim življenjem. Po devetih letih je Kropivnickij zamenjal uradniško službo za negotovo usodo ukrajinskega igravca. Najprej je nastopil v Odesi leta 1871. z velikim uspehom. Ukrajinsko gledališče je v tej dobi še životarilo, torej je morala biti ljubezen Kropivnickega do ukrajinskega gledališča zelo velika, ko se je v takih okoliščinah posvetil ukrajinski dramatični umetnosti. Iz Odesa je odšel v Harkov, kjer je spraval na oder svojo prvo dramo „Daj sercu volju, zavede u nevolju“. L. 1876. je bil Kropivnickij režiser ukrajinskega gledališča v Katerinoslavi, toda samo nekaj časa, ker je ukrajinsko gledališko umetnost tega leta zadel težek udarec; ruska vlada je prepovedala ukrajinske igre. Kropivnickij je bil prisiljen igrati v ruskih dramah. Zdela se je, da je s tem ukazom ukrajinsko gledališče za vselej pokopano. Toda l. 1881. je Kropivnickij zopet izposloval pri takratnem ministru za notranje zadeve, Loris-Melikovu, dovoljenje za predstavljanje ukrajinskih iger. V ti dobi je Kropivnickij ustanovil lastno gledališko družbo, h kateri so pristopili najboljši ukrajinski igravci. Ta družba se je po nekoliko letih razšla, zopet sešla in zopet razšla, tako da Kropivnickij sedaj živi v pokoju na svoji pristavi Zatišku pri Harkovu. — Kot umetnik je Kropivnickij velik samostojen talent. Najbolje vprizarja komične vloge. Kropivnickij ima pa tudi častno mesto v maloruski književnosti. Spisal je več nego 20 dram, veseliger in dramatičnih študij. V dramah so se mu najbolj posrečili negativni tipi. Njegova največja zasluga je, da je predočil boljšim krogom brezpravnost ukrajinskega seljaka. Ni se omejil samo na ljubavne spletke, ampak udaril je tudi na struno socialnega vprašanja. Kropivnickij je napisal svoje drame v krasnem maloruskem jeziku in s finim umetniškim okusom. Kropivnickij še zdaj ni nehal pisati; njegove zadnje drame je objavil list „Kijevskaja Starina“ in „Ridnij Kraj“.

Boris Hrinčenko. V Kijevu so pred kratkim obhajali 25-letnico književnega delovanja najbolj plodovitega sodobnega pisatelja v ruski Ukrajini, B. Hrinčenka. L. 1881. je Hrinčenko objavil v gališkem listu „Svit“ prve pesmi in kmalu potem tudi v ruskih mesečnikih in zbornikih pod raznimi psevdonimi (V. Čajčenko, Viljihivskij, Bartovij i. dr.) 25 let že deluje Hrinčenko na polju ukrajinske književnosti; njegovi spisi so raznovrstni. Hrinčenko je pesnik-umetnik in marljiv socialni delavec, dramaturg in publicist, učen preiskovavec duševnih zakladov maloruskega naroda in hkrati poljuden pisatelj. Ako bi se vse zbralo, kar je že Hrinčenko napisal, bi nastala iz tega cela knjižnica. — V predgovoru k zadnji zbirki svojih poezij piše Hrinčenko: „Jaz nikoli nisem spadal k tistim pesnikom, ki zamorejo ves svoj čas posvetiti pesnikovanju. Za pesnikovanje sem jaz porabil samo nekoliko prostih uric... Moja pesem — je moj počitek od dela...“ Navzlic temu zavzema Hrinčenko med maloruskimi pesniki iz najnovejše dobe častno mesto. Kot romanopisec je Hrinčenko obogatil malorusko književnost s celo vrsto romanov in povesti, v katerih je popisal vse sloje ukrajinskega naroda, počenši od njegovih najvišjih krogov („Sonjašnjj prominj Na razputju — Bajda“ i. dr.) do siromašnega seljaka proletarca. Navadno se trdi, da osebe prvih Hrinčenkovih povesti niso dovolj realne in da v prvih povestih publicistični živelj premaguje umetniško resnico. To očitiranje je nekoliko resnično, a se mora pomisliti, da so te povesti in romani prvi maloruski romani iz socialnega življenja. Najbolj so se Hrinčenko posrečile povesti iz narodnega življenja, kakor na primer „Bez hliba — Hata — Po-

kupka — Sered temnoj noči — Pid tihimi verbami“. Razen tega je Hrinčenko napisal tudi 8 dram in izdal 4 zvezke narodopisnega gradiva. Za znanstvo si je pridobil največje zasluge s tem, da je sestavil „Slovar maloruskega jezika“, ki izide šele letos.

Fr. Št.

Ruska umetnost v l. 1905. Nemiri ali kakor Rusi pravijo „zloba dnja“ lanskega leta so imeli velik vpliv tudi na ruske umetniške proizvode. Vsi lanski ruski umotvorci napravljajo na opa ovavca vtis nekake pobitosti in raztresenosti. Bilo je nekoliko umetniških razstav, a v nobeni ni bilo zapaziti kaj odličnega, imenitnega. V lanskim nemirnih časih umetnik ni mogel mirno delati. Ulica s svojimi preseneljivimi novicami, ki jih je prinašal brzojav dan na dan, je umetnike motila. Umetniki so pa tudi skrbeli; da ustrežejo okusu ruskega občinstva. Slikali so slike, ki predstavljajo krvavo in burno realnost, umetniške vrednosti te politične slike nimajo. Vrhtega so delali naglo in brez globokega premišljevanja. Nekateri ruski veliki umetniki niso razstavili na lanskim umetniških razstavah ničesar kakor n. pr. Polėnov in Surikov ali pa so na razstave poslali malovredne stvari, kakor Rėpin. Znabiti, da bo bilanca za letošnje leto izpadla boljše.

Fr. Št.

Drobne vesti.

„Spolek na zakládání katolických knihoven“ (društvo za ustanavljanje katoliških knjižnic) v Pragi je imel pred nedavnim časom svoj letni občni zbor. To društvo je ustanovil pred tremi leti zaslužni urednik „Vlasti“, g. Tomáš Škrdle. Namen društva je ustanavljati na Češkem, Moravskem in Šlezijem katoliške knjižnice, da bi se tako zabranilo prodiranje slabih brezverskih in nenravnih knjig med češko katoliško ljudstvo. Predsednik društva je župnik Vlastimil Hálek. Lani je društvo ustanovilo 6 novih in izpopolnilo 6 že prej ustanovljenih knjižnic. V prejšnjih dveh letih je društvo ustanovilo 15 knjižnic. — Češki profesor dr. Zikmund Winter je dovršil 60 let svojega zaslužnega življenja. Winter je eden izmed prvih čeških leposlovcev in izmed prvih čeških kulturnih zgodovinarjev. Winter je spisal celo vrsto povesti in znanstvenih del, v katerih natančno slika češko življenje od XIV. do XVI. stoletja. Njegovi spisi se odlikujejo po umetniški obliki in natančnem znanju češkega kulturnega življenja v vseh smereh. — Šestdesetletnico je nedavno obhajal tudi Svetozar Hurbán-Vajanský, slovaški pesnik in pisatelj, sin bivšega buditelja slovaškega dra. Josefa Miroslava Hurbana. Vajanský se zlasti odlikuje kot romanopisec („Suchá ratolest — Letiace tiene“), ki v svojih romanih in povestih s turgenjevskim realizmom opisuje slovaško družbo: nezavednega, dobrega, izkoriščevanega in nadarjenega seljaka, s težavo se zavedajoče meščanstvo, renegatsko uradništvo, odtujene in razuzdane plemenitaše in nasproti temu kopico zavednih slovaških rodoljubov, ki strastno ljubijo svoj tlačeni slovaški narod. — „Slavjansko blagotvornitelno družestvo“ v Sofiji je izdalo svoj 7. letopis, iz katerega posnemamo nekoliko podatkov o delovanju društva v l. 1905. V l. 1906. je bilo društvo zelo marljivo. Otvorilo je jugoslovansko čitalnico v Sofiji, v kateri je dr. St. Cankov predaval „Za ukrajinofilstvoto“ in C. C. Bobčev „Hercegovina nekoga i sega“. Društvo je kupilo lastno hišo za 22.500 levov; ta vsota je popolnoma plačana. Lani je imelo društvo 454472 lev. dohodkov in 468136 lev. stroškov. Novi častni udje društva so: bolgarski vojni minister general Parensov; sloveči poljski pisatelj Henrik Sienkiewicz; profesor černoviške univerze Emil Kalužnjackij; profesor praškega vseučilišča Jaromír Čelakovský in češki državni poslanec